

BURKINA FASO

-Bij de integere mensen (1)-

De reis is de mensen. Op markten, in hun huizen van aarde, met graan en fetisjen, langs rode pistes, bij voorouders, tijdens een voodooritueel of een dans: Burikina Faso met een slok en een gulle lacht.

Zó brandt de Afrikaanse zon: aardewerk van potten en kommen glinstert, ogen van vrouwen glinsteren, hun gewaden en tulbanden ook, fietsspaken ratelen over de piste en branden op mijn netvlies, de witte handpalm van de fietser zwaait voor een begroeting en ook hun lachende tanden glinsteren. Rood is de piste, rood tussen de spetterende heuvelvegetatie en de gele mimosa, zoals dat contrast alleen in Afrika kan. Rijden maar, door het land van de Lobi, een krijgervolk dat uit het nabije Ghana kwam. Gewoner kan wegleven niet zijn. De vrouwen, te voet en met last op hun hoofd, heupwiegen, de mannen gebruiken de fiets.

Iedereen trekt naar de markt van Dou Dou: groenten en fruit uit een vruchtbare streek waar de Volta stroomt, zoveel weelderiger dan de Sahel in het noorden van Burkina Faso. Vliegen op een slagveld van bloederig rundvlees, lamkoppen en sierlijk uitgestalde tomaten, fetisjen en kruiden. Zo delirisch de kleuren zo verscheiden de mensen, van gesluierte schoonheden tot een meisje met schoolboeken op haar hoofd, van guitige kereltjes tot een bink met pijl en boog als symbolen van macht.

Het is niet anders in de heuvels, in dorpen in de schaduw van baobabs, waar dezelfde Lobi hun tradities nakomen. Met een gids, anders is communicatie onmogelijk, mag ik hun versterkte woning bezoeken, waar ambacht en voorouderbeeldjes een voor de blanke indringer onvatbaar universum vormen. Dan sta ik voor eeuwenoude muren, al even raadselachtig, overwoekerd door woud zoals ruïnes van de Maya's. Stilte, mysterieuze origine gehuld in nevels van tijd en verval. Loropéni is een van de zeldzame bouwwerken in zwart Afrika, met als tegenhanger de ruïnes van Great Zimbabwe. Waarschijnlijk een stopplaats op een trans-Sahara route is de site opgenomen op de erfgoedlijst van conservator Unesco. Buiten wat kinderen is er niemand.

OGEN ACHTER HET MASKER

Wat de ruïnes van Loropéni zijn voor het verleden zijn de rotsen van Sindou voor de natuur. Op een plateau ben ik omringd door grillige pieken en geërodeerde falaises, een massief dat doorloopt naar de Bandiagara in Mali. In mijn verbeelding wakkert de geologie de mythe aan: elke Pic de Sindou, een half miljoen jaar geleden gesticht door de goden, is een voorouder van de Sénoufo.

Tallose geslachten uit steen beschermen dit volk uit het westen van het land, dat aan alle oorlogen ontsnapte en pas in de negentiende eeuw afdaalde naar de vlakte om dorpen te stichten, akkers te bewerken en vee te kweken, graanzolders te bouwen, ijzer te smeden en muziekinstrumenten te bouwen, jongens in te wijden in hun clan en offers te brengen voor hun ancêtres.

In Ouolokonto bezoek ik zo'n zolder, ik sta op het dak van een huis waarrond vrouwen maïs pellen, terwijl de zon achter de

einder verdwijnt. Eenzelfde geluk overvalt me in een dorp tussen suikerrietvelden in de buurt van Banfora: tussen opgewonden kinderen, die me aanstoten met papa nassara of blanke, kijk ik naar gemaskerde mannen, die dansend een animistisch ritueel voltrekken, opgejaagd door geroffel en gejoel, dreigend en grappend. Misschien vragen ze een voorspoedige oogst, willen ze bescherming, betreuren ze een dode of eren ze een afgestorvene. Ik vraag het niet en begrijp het niet. Hoe zou het kunnen? Zelfs met mijn diepste sympathie voor een religie die bomen, dieren, planten en voorouders eert -alleen zo red je de wereld-, blijf ik het uiterlijke koesteren, de maskers en de ogen die me aanstaren, de hutten die ook de thuis van geesten en doden zijn, de kinderen voor wie de angst voor het onbekende al even sterk is als de fascinatie voor het mysterieuze. Als de maskers verdwijnen naar een geheime locatie blijf ik verweesd achter.

BOBO & DIOULASSO

Zoals meisjes met antennes hun kapsel sieren, Allah zal me de vergelijking vergeven, zo priemen stokken uit de torens, die op hun beurt de vierhoekige muren van 'la vieille mosque' veranderen in een toonbeeld van Soedanese architectuur: een gebedshuis voor de vromen van de islam, gebouwd op een veel

ouder animistisch heiligdom. Twee minaretten zingen de lof van de triomfantelijke god, die de geesten naar de uithoeken van stad en bos heeft verbannen. Het is een prachtige tempel, leemgeel, strak afgelijnd tegen de hemel, met gangen en rustplaatsen, binnenpleinen en sobere ornamenten. Van alle moskeeën die ik heb bezocht, is deze in haar soberheid de zaligmakendste.

Rondom op het plein hangen in bomen een paar maskers, grijnzende getuigen van het oeroude geloof van de Bobo en de

Dioulasso, de twee stammen die de stad hebben gesticht: met een koppelteken als verbond was Bobo-Dioulasso, toen het land onder de Fransen nog Opper-Volta heette, hoofdstad van een rijk met zo'n zestig etnieën. De moskee, of elders een kerk, is dan wel hun huis, maar de wereld van voorouders en goden is hun ware thuis. Niet op de geagiteerde marché central, ook niet in het quartier des artisans waar bronsgieters, ijzersmeden, leerlooiers en meubelmakers een symfonie van ambachtelijke geluiden laten horen, maar op een achterpleintje met muziek en een dansende jongen vind ik warme gastvrijheid. Met een schrale grijsaard, een mollige mama en een griot met instrument is verbroedering vanzelfsprekend. In een halve kalebas borrelt lokaal gierstbier, dolo of de nationale drank die ons vervult met uitgelatenheid en het verlangen naar kleurrijke omhelzingen. De kom gaat van hand tot hand, van lippen naar lippen, van ogen naar ogen. Geef me nog een kalebas, want het leven is alles.

LANGE WEG

“C’est le goudron”, lacht de buschauffeur opgelucht: na de pistes van het zuidwesten is de weg naar hoofdstad Ouagadougou een

harde weg, een luxe in een van de armste landen ter wereld. Trage kilometers op weg naar het oosten, ook dat is Afrikaans reizen: Mossi-dorpen, lokale marktjes met nomadische Peulvrouwen, een koffiehuis, het land van de Gourmantché, kinderen op weg naar school, termietenheuvels, mensen met gezichtslettekens, taxibusjes, bokalen vol benzine langs de weg, heilige krokodillen

in een plas, militaire controleposten met vriendelijke soldaten, savanne met acacia, karité en kapok. Taferelen voor een zwarte Brueghel, een intense Goya of een driftige Picasso! Als we aan de grens het ritueel van visum en paspoorten achter ons laten, draai ik me nog eens om: Burkina Faso is echt het 'land van de integere mensen'.

Verschenen in Weekend Knack, 18.01.2012.